

УДК 336.71

*Т. І. Осадча,
старший викладач кафедри фінансів і кредиту
Східноєвропейський університет економіки
і менеджменту (м. Черкаси)*

ВИЗНАЧЕННЯ ЗАЦІКАВЛЕНИХ СТОРИН В КОРПОРАТИВНОМУ УПРАВЛІННІ БАНКІВ

Досліджуються групи зацікавлених сторін в корпоративному управлінні банків та їх вплив на банківську діяльність; необхідність підсилення регулятивного впливу держави в особі НБУ та роль інформаційної прозорості для цих груп; пріоритети та врегулювання інтересів зацікавлених сторін з точки зору стратегії розвитку банківського бізнесу.

The groups of the interested parties in the corporate management of banks and their influence are probed on bank activity; a necessity of strengthening of regulating influence of the state in the person of NBU and role of informative transparency is for these groups; priorities and settlements of interests of the interested parties are from point of strategy of development of bank business.

Ключові слова: глобалізаційний процес; корпоративні відносини; корпоративне управління в банках; групи зацікавлених осіб; пріоритети; типові інтереси групи.

Keywords: globalizacijnnyy process; corporate relations; a corporate management is in jars; groups of the interested persons; priorities; typical interests of group.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

За останні роки різко посилюється тенденція глобалізації як головного фактору, що визначає економічні та соціальні процеси розвитку суспільства. Одним із проявів стала глобалізація інвестиційних процесів. Як наслідок, впродовж останніх десятиліть економічного зростання, відпрацьовані принципово нові системи управління. Нові підходи забезпечують значне зростання ефективності інвестицій, залучення із різних джерел та сприяють накопиченню значних фінансових ресурсів. Інвестиційні інститути, в тому числі банки, інтегруються в загальний глобалізаційний процес, що супроводжується корпоративним розвитком, активно реформують організаційно-економічні механізми корпоративного управління через ефективне регулювання корпоративних відносин.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ПУБЛІКАЦІЙ ТА ДОСЛІДЖЕНЬ

Система корпоративних відносин визначає, крім іншого, перспективи довгострокового розвитку, можливості залучення додаткових інвестицій із зовнішніх і внутрішніх джерел, ступінь позитивного впливу діяльності окремого банку на економіку країни в цілому, загальну ефективність використання фінансових ресурсів. Вказану проблематику у своїх працях розглядали зарубіжні вчені, фінансисти-практики Роберт К. Мертон, Джозеф І. Фінерті. Останнім часом питання впливу корпоративного управління на розвиток банківської системи України все частіше хвилюють провідних вітчизняних економістів. Дослідження вказаної теми

проводили В.А. втушевський [4], І.Б. Івасів [5], Г.В. Козаченко, Н.М. Заваріхін [6] вказані процеси знайшли своє відображення в законодавчо — нормативних актах, а саме в Методичних рекомендаціях щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України Постанова НБУ № 98 від 28.03.2007 року [3].

Під корпоративним управлінням у банках розуміють відносини між органами управління, його акціонерами та іншими зацікавленими сторонами. Корпоративне управління визначає цілі банку та способи їх досягнення, а також способи моніторингу діяльності (Принципи корпоративного управління ОЕСР) [1]. У керівних принципах Базельського комітету з банківського нагляду окремо наголошується, що якісному корпоративному управлінню в банках особливо сприяють правильні механізми внутрішнього контролю та співпраці із різними групами зацікавлених осіб [2].

Корпоративне управління в широкому значенні — це складна організаційно-економічна система з багатьма складовими, що передбачає "формування зовнішнього середовища, регуляторного впливу на корпорації і внутрішнього механізму узгодження інтересів суб'єктів корпоративних відносин" [4, с.25]. Корпоративне управління в банках має свою специфіку — це процес, який зосереджується на створенні системи важелів і противаг, що забезпечують узгодження інтересів керівництва, акціонерів або учасників банку (далі — акціонери), вкладників та інших зацікавлених осіб, спрямований на управління діяльністю установи з

метою забезпечення її безпечності та надійності, а також підвищення її вартості [5, с.49].

Метою статті є вивчення проблеми регулювання корпоративних відносин в банках через визначення зацікавлених сторін цих відносин та досягнення узгодженості інтересів, мотивів та стимулів між учасниками, адже одним із основоположних принципів корпоративного управління є обов'язковість розділення власності і управління та визначення груп зацікавлених осіб. Саме від ступеня такої узгодженості корпоративного співробітництва, в кінцевому результаті, прямо залежить успішність та ефективність функціонування банківського сектору держави.

ОБГРУНТУВАННЯ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

В основу будь-якої моделі оцінки якості корпоративного управління повинні бути покладені головні принципи, сформульовані Організацією з економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) [1] та Базельським комітетом з банківського нагляду: чесність, прозорість, підзвітність, відповідальність [2]. Проблематику продукуює питання: відносно кого повинні виконуватися ці базові принципи?

Зацікавлені особи — це особи, які заінтересовані в стабільності та належному фінансовому стані банку, проте, не обов'язково володіють його акціями, паями. До фінансово зацікавлених осіб належать вкладники, власники облигацій та інші кредитори банку. Крім того, зацікавленими особами банку є інші клієнти, персонал банку, постачальники, органи нагляду та місцеві громади [3].

Корпоративне управління на належному рівні вимагає створення ефективних правових, регуляторних та інституційних засад. Також важливо, щоб ключовий керівний склад банку відповідав критеріям професійної належності та відповідності, та був свідомо здатний забезпечити інтереси усіх груп зацікавлених осіб.

Система корпоративного управління в банках суттєво відрізняється від систем управління в акціонерних товариствах, що діють у реальному секторі економіки. Вирізняють внутрішню та зовнішню підсистеми корпоративного управління банку, до того ж взаємовпливи надзвичайно важливі і значною мірою регулюють систему в цілому. Внутрішню підсистему утворюють власне органи управління самого банку: загальні збори акціонерів, рада директорів, виконавчі органи та ревізійна комісія.

Зовнішня підсистема складена групами так званих "зацікавлених сторін", або "стейкхолдерами" а саме: клієнти та кредитори; регулюючі органи; інвестори; суб'єкти, які впливають на репутацію банку. Найбільш впливові групи "зацікавлених сторін" — клієнти банку та регулюючі органи. Саме присутність клієнтів, вкладників та позичальників визначає специфіку банківської сфери, та головним чином, визначає дії регулятора.

Існуючі сучасні уявлення передбачають значну перевагу у вирішенні питань корпоративного управління вищого керівництва банку, а не безпосередньо його власників. Тобто на практиці зусилля менеджерів не завжди направлені на задоволення потреб акціонерів. Особливо

Таблиця 1. Групи зацікавлених осіб в системі корпоративних відносин банку

Основні групи зацікавлених осіб	Внесок групи	Типові інтереси
Акціонери (не власники)	Власний капітал	Розмір річного дивіденду Вартість та коливання цін на акції банку
Акціонери (власники)	Власний капітал	Ріст вартості банку та його прибуток
Топ-менеджмент (адміністрація)	Знання справи та вміння керувати	Розмір винагороди та премій Види можливих додаткових доходів Соціальний статус, пов'язаний з роботою у банку Рівень відповідальності Кількість та гострота службових проблем
Персонал (службовці)	Виконання робіт згідно з розподілом праці	Гарантії зайнятості Рівень реальної заробітної плати Можливості кар'єрного росту
Різні групи клієнтів (кредитори)	Позиковий капітал	Своєчасна виплата відсотків Належне управління довіреними капіталами Бажані та якісні банківські послуги Широкий вибір, прийнятні ціни та безпека банківських продуктів
Представники державної та місцевої влади	Забезпечення функцій держави	Внесок в економічне зростання держави (регіону) Сплата податків до бюджетів відповідного рівня Забезпечення зайнятості
Національний банк України	Послуги державного регулятора	Забезпечення діяльності банківського сектору Відповідність діяльності банків діючому законодавству
Соціальні та суспільні групи	Формування іміджу банку через суспільний вплив	Позиціонування на ринку Прислухатися до вимог груп впливу Проведення акцій соціальної відповідальності

це пов'язане з альтернативністю рішень, одні з яких забезпечують швидкий прибуток, а інші мають довготерміновий характер [6]. Причини розбіжностей інтересів у корпоративному управлінні криються в особистій зацікавленості членів виконавчого органу банку. Ця зацікавленість може мати й позитивний характер. Так менеджери "вищого ешелону" воліють керувати великими структурами та мати в управлінні значні фінансові ресурси. Звідси випливає, що більшу частину прибутку вони будуть прагнути залишити в розпорядженні банку та не виплачувати дивіденди його власникам, що може не влаштовувати акціонерів. Або, наприклад, турбота про соціальну захищеність персоналу й бажання працювати з висококваліфікованими співробітниками спонукають менеджерів іти на збільшення витрат банку та пов'язане із цим зниження прибутку і т.д. Акціонери під час прийняття власних рішень повинні враховувати інтереси зацікавлених осіб банку, а саме, вкладників, кредиторів, працівників банку та інших осіб. Зацікавлені особи повинні мати змогу отримати своєчасну інформацію про фінансовий стан банку, результати його діяльності, управлінські структури та здійснення операційної діяльності. Банки з цією метою розробляють перелік документів, що подаються зацікавленими особам для ознайомлення, зокрема публічний річний звіт, який оприлюднюється на сайті банку. При цьому структура власності банку не повинна перешкоджати корпоративному управлінню на належному рівні, органи банківського нагляду повинні мати змогу оцінити фінансовий стан і ділову репутацію контролюючих та істотних акціонерів (учасників) банку. Враховуючи складність управління банком, акціонери не можуть повністю брати на себе управління діяльністю банку. Відповідальність за діяльність банку по-

винна бути покладена на спостережну раду, яка, у свою чергу, призначає, контролює та змінює склад правління банку. Акціонери змінюють членів спостережної ради, які не забезпечили виконання стратегічних цілей банку. Для збільшення заінтересованості працівників керівництво банку може визначити процедуру, за якою органи банку обговорюють з працівниками відповідні питання та інформують працівників про рішення, прийняті банком, які можуть вплинути на їх інтереси. Банки мають урахувати, що відповідальність за управління банком не може бути покладена тільки на загальні збори акціонерів, оскільки до складу акціонерів можуть входити фізичні особи та установи, інтереси, цілі, інвестиційні перспективи та можливості яких не збігаються, і це може спричинити виникнення конфлікту інтересів між ними. Крім того, акціонери, як правило, не мають необхідних для управління банком професійних навичок. Великі акціонери, що володіють перевагами контролю неналежним чином, можуть впливати на прийняття рішень або вони самі можуть бути частиною групи компанії, що має проблеми з корпоративним управлінням. Основні групи зацікавлених осіб в системі корпоративних відносин банку та їх типові інтереси представлені в таблиці 1.

Оскільки банки є фінансовими посередниками, отримують більшість свого фінансування від вкладників та інших кредиторів, надають фінансові послуги, фінансують комерційні підприємства, мають доступ до платіжних систем, надзвичайно важливим для ефективного розвитку економіки є створення більш вимогливих стандартів корпоративного управління, що застосовуються банків в частині співпраці з різними групами клієнтів.

Визначення груп зацікавлених осіб та встановлення їхніх типових інтересів

дозволяє відпрацьовувати плани поточного управління, стратегію розвитку та реалізацію намірів банку. Встановлення пріоритетів кожної із груп визначає також типи стратегій, які найбільше підходять для співпраці із ними. При цьому банки повинні враховувати, що високопріоритетні групи матимуть найбільший економічний та політичний вплив на його діяльність, тому мають отримати переваги при стратегічному плануванні, оскільки здійснюють вагоміші впливи на визначення ділового зовнішнього середовища, в якому функціонує банк. Отже корпоративне управління — це метод поєднання активів для інвестиційних процесів, котрий передбачає справедливий та прозорий розподіл прибутків та вигод від спільної фінансової та господарської діяльності банку серед груп зацікавлених осіб.

ВИСНОВКИ

Для успішної роботи в сучасних умовах, банки повинні відповідати певним вимогам. Частина цих вимог — відповідність існуючим міжнародними стандартам корпоративного управління, дотримання яких забезпечує стабільну та ефективну роботу банку через врахування інтересів акціонерів та інших зацікавлених сторін. Банк, "функціонуючи в оболонці фінансового ринку перебуває в залежності від навколишнього середовища і змінюється разом зі змінами фінансового ландшафту" [5, с.26]. Окрім захисту інтересів окремих клієнтів, поліпшення корпоративного управління сприяє розвитку державних та приватних ринків капіталу. Із плином часу банки зростатимуть, їхні операції та джерела інформації будуть урізноманітнюватися та водночас ускладнюватися, те саме відбувається і з методами управління банками. Як наслідок, банкам слід розвивати свої внутрішні можливості у сфері корпоративного управління для забезпечення його відповідності вимогам часу. Низький рівень корпоративного управління підриває довіру до банківської системи в цілому.

Література:

1. Принципи корпоративного управління ОЕСР/Режим доступу до ресурсу: <http://www.kyiv-obl.gov.ua/Docs/VKY-2.doc>.
 2. Посилання корпоративного управління банківських установ. — Базельський комітет з питань банківського нагляду. — Базель. Вересень 1999 р. / Режим доступу до ресурсу: http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision/Risks/corporate_management.pdf.
 3. Методичні рекомендації щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України. Постанова НБУ № 98 від 28.03.2007 року. /- Режим до ступу до ресурсу: http://www.bank.gov.ua/Bank_Supervision/korp_uprav/POST_98.pdf.
 4. Євтушевський В.А. Корпоративне управління / Володимир Анатолійович Євтушевський — К.: Знання, 2006. — 406 с.
 5. Івасів І.Б. Управління вартістю банку: [монографія] / Іван Івасів.- К.: КНЕУ, 2008. — 288 с.
 6. Заварихин Н.М. Совершенствование корпоративного управления в коммерческом банке/ Н. М. Заварихин // Деньги и кредит: проблемы и суждения. — 2007. — № 2. — С. 18—21.
- Стаття надійшла до редакції 18.11.2009 р.